

SVERIGES
ANGBÅTS
FORENING

SÅF-bladet

september

3/24

SVERIGES ÅNGBÅTSFÖRENING

har som ändamål att främja ångbåtsintresset samt medverka till umgänge och träffar för att sprida ångbåtsägandet och dess glädje genom att:

- Upprätthålla en aktuell fartygs- och slupmatrikel.
- Vara behjälplig med teknisk information.
- Samla föreningens medlemmar och båtar till träffar.
- Verka för att ångmateriel hålls i drift.
- Vara behjälplig med materielanskaffning (Bytesbörs).
- Hålla kontakt med berörda myndigheter och därigenom bevaka SÅF:s intressen.

SVERIGES ÅNGBÅTSFÖRENING

Adress: c/o Anders Svenson
Mårdstigen 3, 544 31 HJO
E-post: kassor@steamboatassociation.se
Tel: 070-835 13 12
E-post:
ordforande@steamboatassociation.se
(Ordföranden)
info@steamboatassociation.se
(Allmän information)
medlem@steamboatassociation.se
(Medlemsregister, hemsida, annonser)

Ta gärna en kontakt med din närmaste styrelsemedlem om du vill ha råd i ångbåtsfrågor eller om du har synpunkter på föreningens arbete eller organisation.

© Sveriges Ångbåtsförening.
Eftertryck tillåtet efter skriftligt tillstånd.

Styrelse 2024

Ordförande **Kjell Nordeman**
RAMNÄS Tel 079-332 68 61
E-post kjell.y.nordeman@gmail.com

Vice ordförande **Harald Jochnick**
VÄSTERÅS Tel: 073-355 90 39
E-post: hj@jochnicks.com

Sekreterare **Ulf Gradén**
SMEDJEBACKEN Tel 073-595 26 37
E-post ulfgrad@gmail.com

Kassör **Anders Svenson**
HJO Tel. 070-835 13 12
E-post kassor@steamboatassociation.se

Ledamot **Per Sjöborg**
SUNDBYBERG Tel 070-598 52 51
E-post per.sjoborg@gmail.com

Ledamot **Mikael Eriksson,**
RAMNÄS Tel 070-686 91 81
E-post raoljemotor@gmail.com

Ledamot **Jonas Svantesson**
ALINGSÅS Tel 070-363 38 10 E-post
larsjonas.svantesson@gmail.com

Suppleant **Boris Wall, HAMMARÖ**
Tel 072-737 58 37, 054-52 13 11
E-post boris_wall@hotmail.com

Suppleant **Per Lindén**
KARLSTAD Tel 070-262 04 87
E-post peolinden@gmail.com

Suppleant **Anders Lönn**
STOCKHOLM Tel 070-345 17 03
E-post anderslonn@hotmail.com

SÅF-bladet SVERIGES ÅNGBÅTSFÖRENING MEDLEMSBLAD NR 3 2024

Föreningens hemsida: <http://www.steamboatassociation.se>

MEDLEMSAVGIFT FÖR 2024 ÄR:

225:- för enskild medlem, 250:- för familj, Utlandsboende 275:-

Swish 123 679 0919 Bankgiro 354-2081

IBAN =SE13 8000 0829 9070 4586 9901. BIC=SWED SESS

Är SÅF ett Museum eller en ångbåt?

Ledare av Per Sjöborg

Styrelsen kan ersätta ordförandespalten med en ledare vilket jag nedan gör i ett kanske aktuellt område

Är SÅF ett museum eller ångbåt?

Jag har fått förmånen att två år i rad följa med på ArbetSams museidagar där vi besöker olika regionala museer. Fantastisk upptäckt är att ta del i allt som finns i olika gömmor över hela Sverige samlat och visat för allmänheten. Det finns över 600 lokala museer i föreningar. Ofta ideella med entusiaster som visar historiska aktiviteter i allt från brännvinstillverkning, stembearbetning till varv, fordonsmuseer och mycket mer av svensk historia.

Sveriges Ångbåtsförening är ett av medlemsmuseerna som är representerat med 300 båtar där 90 % är slupar. Vi kämpar för att intressera och sprida kunskap till ungdomar vilket inte är lätt med dagens informationskanaler som saknar den praktiska delen. Även om båtarna finns beskrivna i vår samling över ångbåtar kan man fundera på frågan; Var ligger vårt museum där verkligheten finns? Man kan leta upp ett fartyg men ingen fast punkt där ämnet med ånga med tillämpningar finns beskrivet.

Söker man SÅF på nätet leder det inte till Sveriges Ångbåtsförening och det är kanske något vi bör tänka på när vi pratar och skriver. Det finns många som vill hjälpa till, men en plats där man kunde träffas och diskutera lösningar saknas.

Jag tycker SÅF är en så pass väsentlig historisk rörelse som finns med ånga över hela landet, så vi borde ha en officiell anknytning till några levande museum eller fasta aktiviteter. Ska vi få ungdomar eller nya pensionärer intresserade är det viktigt med en samlingspunkt och det räcker inte med en båt. Tydliga exempel finns i Alingsås, Arvesund eller andra ställen där man har en samlingspunkt för kunskapsutbyte.

SÅF har anknytningar till Stadsmuseet i Eskilstuna, som är en plats, men lokalt till orten. Kanske skulle vi ha en lista och utse årets mest intressanta orter för träffar med ångobjekt under temat.

Åk ångbåt. Lär dig hantera ångan.

Men det är lätt att tycka men svårare att handla. Syftet med ledaren är att försöka få igång diskussioner med lösningar som mer lokalt vänder sig till ägare av småbåtar/slupar som ofta glöms bort när vi pratar ångbåt. □

Stockholm Steam 2024

TEXT: PER SJÖBORG

FOTO: SVEN & MAGGAN JÖNSSON

Stockholm Steam öppnades på söndag förmiddag den 25 augusti på Riddarholmskajen. I blåst och utsikt mot en mulen dag anlände de 10 ångfartygen från olika delar av närområdet. Vädret blev, som på beställning, behagligare under dagen men den byiga vinden bestod. När vi avslutade vid 16-tiden kom ovädret tillbaka.

Enligt beräkningar så var det minst 7500 besökare som kom och besökte de över 100 år gamla unika fartygen. Man fick uppleva hur en ångmaskin fungerar på en båt och även genom en ångmaskin på land. Musik från ett storband ljöd över kajen. Vi skulle även få höra musik från en ångorgel på ångfärjan "Djurgården 3" som hastigt fick avbrytas då den byiga vinden gjorde det livsfarligt vistas på taket och musicera.

Ångfärjan körde några turer mellan Riddarholmen och Stadshuset men fick även ändra turupplägget då trängseln vid kajen förhindrade tilläggning. Som lite extra smolk hade en större fritidsbåt, som inte passade in i bilden, fått tillstånd att ligga vid kajen och försvårade angöring.

Båtarna presenterades av SMTM (Statens Maritima och Transporthistoriska Museer) är en mycket engagerad och uppskattad arrangör av detta evenemang. De känner nog förpliktelsen av att fortsätta med Stockholm Steam som en tradition. Att samla och ge allmänheten möjlighet att besöka 10 ångfartyg är världsunikt. Att se fartygen lämna kajerna i procession med sin rök från skorstenarna är något speciellt i miljödebatten där det mesta handlar om IT. Ett tack även till besättningarna som tog emot besökare och

Ovan Sprängaren hade flest besökare men alla fartygen lockade många besökare. Till höger Motala Express, f d Vätterns fånge.

Anders demonstrerade sin ångmaskin som driver en generator.

berättade om ångbåtstraditionerna. Vi var många som hoppas få möta ångbåtarna som en avslutning på sommaren i samma form i många år framöver.

Våra kontrollerande myndigheter har en uppgift i bevarande syfte; anpassa regler så att vi kan få arbetskraft till underhåll och drift av fartygen, som används endast 3 mån/år, oavsett om de är stora båtar eller små slupar.

Ett tack till SMTM, som verkar för bevarande av ångbåtar, så att allmänheten får uppleva en ångbåtsklenod i drift och inte bara som en historia när båtarna blivit vrak. Saknade intresserade politiker men det var kanske röken som störde. □

Firande av ångfartyget Östersund 150 år

AV SVEN JÖNSSON OCH PER SJÖBORG

Under helgen 13-15 juli var det en festhelg i Arvesund för firande av ångfartygets 150 år. Det var musik med två orkestrar, pubkvällar ombord och veteranbilar på området liksom körning av veteranmotorer och visning av alla föremål i det omfattande museet.

Caféet serverade grillrätter och ombord serverades maträtter. På området finns ställplatser för husbilar och husvagnar. Vandrarhem finns för övernattnig. Ja, Arvesund på västra sidan av Storsjön i Jämtland är en plats man måste besöka, både för vuxna och med barn.

Sveriges Ångbåtsförening överlämnade genom styrelsens representant Per Sjöborg ett standar och ett diplom utskuret med laser på en träskiva. De fick ett extra som de kan använda till budgivning av bidrag.

Flera tal hölls och ett bidrag överlämnades av en familj.

Det var tänkt att SÅF skulle ha ett ångbåtsmöte på platsen och göra båtturer på Storsjön. Det blev inställt och framflyttat till kommande år. Orsaken är den att Östersunds tidigare besiktigade och godkända pannan fick stoppas pga upptäckta skador på ångpannans rökgastuber. Trafiken ställdes in. Man gör en utvärdering av åtgärder i samband med pannbyte, tubbytet är inte aktuellt. Trafiken väntas komma i gång nästa sommar.

Det behövs insamling av bidrag så alla som kan får gärna skicka några slantar till Föreningen Bevara Ångaren Östersund, BG 952-1949.

En liten del av museet.

Föreningens fartygsflotta.

150-årsstal. Överlämning av diplom till Örjan Bergkvist.

Fartyget byggdes 1874 vid Oskarshamns mekaniska verkstad och skickades på järnväg till Sundsvall i delar. Dessa fraktades med häst och släde till Strandvägen 1 i Östersund där delarna byggdes ihop. Sjösättning skedde 1875. Cirka 10 år senare förlängdes hon med 3 meter.

Trafiken pågick till 1963. Blev liggande vid kaj som nöjesbåt några år. Föreningen bildades och fartyget kunde 1982 köpas och renoverades för att åter komma i trafik 1989.

När ArbetSam hade ett möte i Östersund för några år sedan gjordes besök på flera ställen i området som kallade Snillebyggden. Det var platser där något snille tillverkade jaktgevär, andra gjorde tunnor och maskiner för dess tillverkning. Möbeltillverkare i Persåsen. En familj med flera söner byggde vattendriven smedja, mjölkvarn, skomakeri, strömförsörjde byn med eget kraftverk o s v. Fortfarande öppet för visning i Hovermo.

Ja, det finns flera snillen kring Storsjön. Ingemar Eriksson och Örjan Bergqvist med flera har under alla år byggt upp allt kring museet i Arvesund och underhållet fartygen. Har ni inte besökt Arvesund är det lämpligt att göra det om man kommer till Jämtland.

E-post:
info@angarenostersund.com.
Tel 0640-441 68

”Sommens drottning” – med stemmet på toppen

TEXT OCH FOTO: JENS PETERSSON

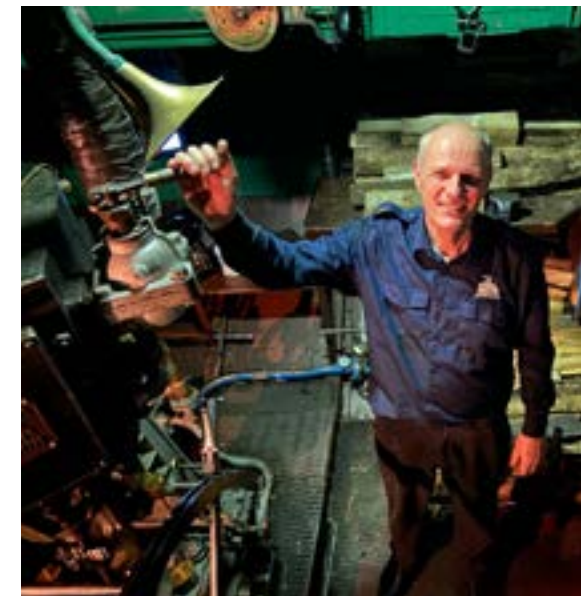
Angaren Boxholm II på sjön Sommen firar i år sin 120:e födelsedag, och jag hade åtagit mig att köra några dagar. Det var ett rent nöje, hon går klanderfritt och har hittills upprätthållit trafik varje år sedan leveransen från Ljunggrens Verkstads AB (tidigare C. J. F. Ljunggrens Gjuteri och Mekaniska Werkstad) i Kristianstad 1904. Fartyget beställdes av Boxholms bruk och byggdes för dess räkning, med leverans i delar per järnväg till Sommen. Hon monterades och sattes i trafik, huvudsakligen med timmerbogsering till brukets sågverk, men drog även prämar ägda av bruket. Säkert gjorde hon även lustturer och 1922 försågs akter-

däcket med bänkar för passagerare. Sedan 1966 går hon enbart i passagerartrafik.

I år, på hennes 120:e seglotionssäsong, gör hon ett 70-tal turer, och upprätthåller en 100-årig tradition med sina ”torgturer”, där många av sjöns bryggor angörs, från söder och upp till Tranås, för att ge befolkningen runt sjön möjlighet att komma till torget för köp och försäljning av diverse varor. Jag hade förmånen att tjänstgöra i maskin på en av dessa turer, som inleddes med en blindtur ner till Idebo, en brygga i sjöns södra del, där den två män och en kvinna starka besättningen gick i nattkvarter ombord. Torgturen inleddes tidigt på morgonen och omfattade ett antal tillägg

vid många av sjöns bryggor, enligt en fastlagd tidtabell. Efter några timmars uppehåll i Tranås för torghandel gick resan åter enligt tidtabell både ner och upp för sjön, innan ”Tvåan”, som hon lokalt kallas, lade till i sin natthamn i Tranås klockan halv åtta på kvällen. Detta var en verkligt fin upplevelse!

Ångpannan är original, av den vanliga skotska typen, vedeldad och senast omtvådd 2016. Arbetstrycket är, lika som vid leveransen, 7,5 kilopond per kvadratcentimeter. Ångmaskinen är av compoundutförande, med Hackworths slidstyrning och Ljunggrens karakteristiska sneda slidskåp. Maskinen är välbevarad, med många ori-

Chieften Jens Pettersson sköter maskinen.

ginaldetaljer i behåll, såsom Mollerups smörjpress, Anderssons patenterade centralsmörjapparat, smörjkoppar och snyftventiler. Hon sköts också på traditionellt sätt, med regelbundna kontroller av lager och rundsmörjningar. Kunskap och erfarenhet har förts från generation till generation av maskinister, vilket säkert är en anledning till den störningsfria driften.

Vid reducering av farten hördes ofta ljud från kolvringarna, trots riklig cylindermörjning. Orsaken hade jag inte möjlighet att fastställa, men några möjliga orsaker är olämplig oljekvalitet, dålig spridning av oljan, med ångans fukt medföljande pannkemikalier, eller annat. Om cylinderolja sägs många olika, ibland motstridiga saker, och det är inte lätt att bedöma en cylinderoljas lämplighet. Jag hoppas kunna återkomma i ämnet cylindermörjning vid ett senare tillfälle. Här måste jag bara avsluta med ett stort GRATTIS! till jubilarerna. □

BOGESUND – Lidwallsbåten som blev ångslup

TEXT: JOHAN SÖDERBERG

FOTO: OTTAR MAGNUS & JOHAN.

Den 27 juni 2024 sjösattes s/s Bogesund för första gången under det namnet och nu med ångdrift. Det är ett mycket vackert fartyg som vår medlemskamrat Ottar Magnus lyckats bygga. Se ”leveransfotot” här intill!

Maskinen monterades och axeln riktades upp en kall vinterdag, vilket vi berättat om i ord och bild här i bladet. Ottar har parallellt med arbetet med installationer varit sysselsatt med inredningen ända in i det sista.

Pannan är en Vaporcita från Revinge som vi hoppas återkomma till. Maskinen är den Bellis Compound som vi fått ha med i vår monter på Älvsjömassan. Det krävdes en del arbete med den innan vi fick den att gå. Någon gång hade gejden gjutits i med vitmetall men dess läge hade inte justerats så allt var snett så till den grad att det till och med gick tungt. I väntan på en bättre propeller har Sven tillhandahållit en provisorisk för att kunna prova ut allt annat.

Allt det vi önskade fanns på Stimman har Ottar byggt med på en gång. Det går exempelvis att tillvarata allt pannvatten ombord när pannan tappas ned.

Fem provturer, de sista till mycket stor belåtenhet, har nu gjorts. En av dem kallade vi inte ens provtur när vi lade upp bilder och film på SÅF Facebooksida. □

Äntligen sjösatt den 27 juni 2024.

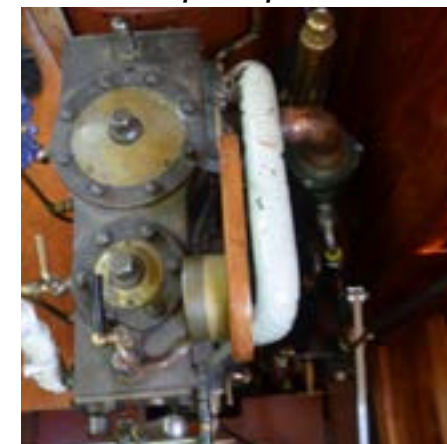
Vaporcita pannan.

Stor möda har lagts på att få den rätta formen.

Resultatet, ett mycket vackert skrov.

Bellis Compound-maskinen.

Ångbåtssällskapet Polstjärnan 40 år

TEXT; PER LINDÉN. FOTO: ÅNGBÅTSSÄLLSKAPET POLSTJÄRNAN.

Sommaren 2024 har Ångbåtssällskapet Polstjärnan firat att det i 40 år och bedrivit seglation med S/S Polstjärnan och under åren även utvidgat fartygsflottan med den nu K-märkta hamnbogseraren Tingvalla samt två flottningsbåtar

Firandet inleddes med ett jubileumsnummer av Spantrutan, som kom ut under för-

sommaren som beskrev historien om sällskapet under 40 år.

Inför jubiléet hade sällskapet tryckt upp t-shirts med bild av "fartygsflottan" Själva jubileumsveckan ägde rum med ett digert program från och med måndagen den 1 juli till och med söndagen den 7 juli. Det var en blandning av programpunkter på land och till sjöss. Turerna ut Karlstads

skärgård med Polstjärnan var fullbokade. Någon aktivitet i land lockade inte enligt förväntningarna, men för det mesta var det gott om folk. Vädret var för det mesta bra och stämningen genomgående mycket god. Folk var glada och uppskattade programmet. □

Jubileumslogga på t-shirt.

Jubilarer

AV PER SJÖBORG

Ångaren Östersund 150 år hade haveri och firandet med SÅF:s sommarmöte blev inte som planerat utan flyttas till 2025 samma 150 år sedan den sjösattes på Storsjön (se separat artikel om Arvesund)

Ångslupen Edeby Saga på Väddö fyllde 100 år och vi tillsammans med ägaren har avböjt firande eftersom båten inte är i bruk och därmed inte uppfyller kraven på vårt flytande kulturarv.

Slupen är till salu, är någon intresserad av att hitta ett projekt med en trevlig ångslup, kontakta Hans Lifsten som en gång räddade Saxaren till eftervärlden, som nu är Gutavsberg VII.

Hans genomförde räddningen med devisen att inget är omöjligt. Hans kan bidra med kunskaper till ny slupskeppare om du kontaktar honom.

Kuriren i föreningen Barkens Ångbåtar fyllde 150 år under ångans dag i Smedjebacken som inföll på vår nationaldag.

Ett diplom i utskuret i trä togs emot av några trotjänare som jobbat med att bevara båten i flytande skick. Många av besökarna fick uppleva den fina båten med turer på sjön Barken under befäl av Sven-Olof Könberg, samtidigt erbjöds besökare sjöturer med S/S Runn.

2025 har vi ett nytt år och SÅF har planer för nya jubileer kom gärna med båtförslag. □

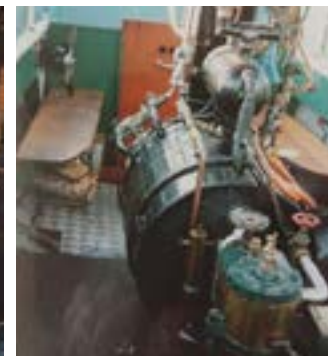
Sanna i Uppsala på 70-talet..

När SÅF började registrera båtar i SÅF på 1970-talet ägdes den av Bo Asplund i Uppsala. En arbetskollega på ett båtföretag i Kvikksund, Conrad Engström, hittade plåtskrovet på en udde i Mälaren i Kvikksund. Skrovet var halvfullt med flaskor. Det var i dåligt skick men Bo köpte det av en norrman som var markägaren. Skrovet var lagat på många ställen och med olika metoder. Minst fem rester av olika maskinbäddar! Troligen byggt i slutet av 1890-talet. Längd 6,5, bredd 1,6 m. Djupgång 0,6 m. Deplacement 1,2 ton, Båten hade tillhört en tysk sjökaptan som bodde i Köping. En bild av en båt med namnet Sanna finns på en tavla från 30-talet på Kvikksunds Vårdshus, utan ångmaskin. Skrovet på bilden stämmer bra med Bosses skrov.

Ångmaskinen köptes av en man i Arvika på 1970-talet. Den hade inte varit i bruk sedan 1918. Byggt av en maskinist från Arvika, troligen i slutet på 1800-talet. Har gått i Glafsforden. Maskinen kan eventuellt ha tillhört Flottan. Maskinens slag 85 mm

Ångslupen SANNA – en historik

AV SVEN JÖNSSON

Gamla skottepannan.

diam. 94 mm. En cylinder, ca 3 kW vid 300 varv. Försågs med en växelströmsgenerator. Propeller 19 x 25 tum, D x S. Utväxling 1:1.

Pannan var en liggande s.k. skottepanna med 47 liters volym, med överhettare och förvärmning, tillverkades 1979 av Bo, vars far var rörmokare. Eldyta 2 m², avsedd för vedeldning och 7 bars drifttryck.

Sjösättning som ångbåt 1979. Reg. nummer CGP 18. Låg vid båtklubben söder om Uppsala. Dit kunde man tidigare åka spårvagn till restaurangen. Försågs någon gång med ny svetsad botten.

Båten såld 2001–06 till Morris Mellqvist i Kvikksund för 50 000:- Sålld vidare till Leif Nilsson Samlargården, Laholm 2007 som sålde den till Mjörns ångbåtsförening, MÅF 2016.

Nuvarande verksamhet

MÅF startade ett ungdomsprojekt 2016 där båten renoveras av ungdomar under ledning av MÅF. De har gjort ett omfattande arbete på hela båten. De har fått lära sig att

Ungdomarna som renoverat Sanna.

använda verktyg och maskiner. Dålig plåt har skurits bort och ny har svetsat dit. Sandblästring och målning har genomförts av ungdomarna.

Den gamla skottepannan var så rostskadad att man 2010 köpte en ny från Breding i Forsvik. Typ, stående tubpanna på 35 kW. Eldyta 2 m², vedeldning och 8 bars tryck. Höjd 1 m, diameter 0,6 m. Trebladig propeller från Breding med diameter 500 mm och stigning 750 mm monterades.

Sjösättning skedde till 2023 vid SÅF:s sommarmöte i Alingsås. Då kördes trafik på Sävån igenom Alingsås.

Flera ungdomar har lärt sig så mycket att de nu kan delta aktivt i arbetet med föreningens större ångbogserare Herbert. Det är ett bra sätt att föreningen engagerar ungdomar i trakten och få nya medarbetare för att bevara ångfartyg. Föreningen har också skaffat fler skrov som fler skall jobba vidare med i den nybyggda Ångmaskinverkstaden. Dessutom finns en stor ångmaskin från ångfartyget Östanå 1, återhämtad från Norge, som på sikt kan monteras upp. □

Helgsmålsbön på sjön

TEXT OCH FOTO: HARALD JOCHNICK

Annica Sundkvist, präst på ångbåten "Gerda".

Lördagen den 18 augusti var s/s Gerda inhyrd av Näshulta församling för att hålla helgsmålsbön ute på Näshultasjön. Något som har blivit lite av en tradition över åren. Annica Sundkvist heter prästen som höll i trådarna. Gerda fick driva med stoppad maskin i den lite blåsiga men soliga kvällen under själva bönen. En fin stund för alla som kommit för att delta. □

Fortuna

Sveriges äldsta ångbåt med sina 167 år

AV PER SJÖBORG

Efter många år på Dellensjöarna och de senaste vid kaj är nu **Fortuna** på verkstad för besiktning av skrovet.

Hela båten är uppmätt i rutform för detaljkontroll och förslag på utbyte av plåtar. Vi kommer att följa processen och tror det kan vara av allmänt ångbåtsintresse. Hoppas vi får följa dess utrustning och resultat från plåtarna samt funktion av panna och maskin när hon tas i bruk i Hudiksvall.

Föreningen söker även medlemmar med anknytning och intresse på samma sätt som de flesta som vill bevara vårt kulturarv. □

Massor med kurser för museer hösten -24

Arbetsmuseet (Arbetets museum) har många kurser som man kan dra nytta av även i en förening som värdat det flytande kulturarvet. Nu har man publicerat listan över kurser under hösten 24 och våren 25 och det finns mycket att välja på. Kopiera länkarna från bilden nedan och sök.

Det finns mycket bra som kan användas när seglingssäsongen är över och inomhusarbetet börjar. Många kurser är gratis eller med låga anmälningsavgifter. Det är resa och eventuell övernattnings som i regel är den största kostnaden för de som deltar.

Höstens kursprogram från Arbetets museum finns nu publicerat.

Vill du lära dig mer om hur ditt arbetslivsmuseum ska förvaltas och utvecklas? Det blir vitt och brett: Visa och vårda stångjärnshammare, Samla och förmedla berättelser, och klassikerna Söka pengar-kursen och Museiskolan. Vi börjar också nosa på Artificiell Intelligens, och hur det

kan användas för kulturarvsverksamheter. Många kurser är gratis och nås som webinarier. Andra genomförs från norr till söder, som på Brios Lekoseum i Osby, och Västerbottens Medicinhistoriska Museum i Umeå. Somliga tarvar övernattnings, något är ett kort lunchseminarium.

Hjärtligt välkommen att anmäla dig till kurserna. Vi ses i höst!
<https://www.arbetetsmuseum.se/arbetslivsmuseer/kurser/>
Var noga med att kolla sista anmälningsdag, så du inte missar något som du vill gå.

Titta också på självstudiematerialet. Här för finansieringsstöd:
<https://www.arbetetsmuseum.se/arbetslivsmuseer/finansieringsstod/>
Här för digitalisering:
<https://www.arbetetsmuseum.se/arbetslivsmuseer/digitalisering/>
Och här allmänt studiematerial:
<https://www.arbetetsmuseum.se/arbetslivsmuseer/studiematerial/>

Sjöhistoriskt Forum Kalmar 3-4 maj

Sjöhistoriskt forum är ett årligt återkommande evenemang för dem som är särskilt intresserade av sjöhistoriska museets ämnesområden. Forumet är särskilt inriktat till sjöfartsmuseer, varvshistoriska föreningar och andra intressenter inom ämnesområdet.

Medarrangör och lokalvärd var Kalmar Läns Museum, samt genom både besök och presentationer även Kalmar sjöfartsmuseum, Sjöfararkusten och de k-märkta fartygen Nalle (1923) och Olof Trätälja (1879).

Till evenemanget hade ett 60-tal deltagare anmält sig. Här fanns både representanter för flera varvshistoriska föreningar och företrädare för ett antal k-märkta fartyg. Här fanns förstås många småländska och öländska sjöfartsmuseer men även några mer långväga.

Bland deltagarna fanns även ordförandena i paraplyorganisationerna Sveriges Segelfartygsförbund och Båthistoriska riksförbundet.

Fredagen den 3 maj

Avdelningschefen från Sjöhistoriska SMTM Sophie Nyman och länsmuseumchefen Örjan Molander hälsade välkomna.

Sjöhistoriska informerar

Från Sjöhistoriska museet presenterade Karolina Matts och Fredrik Blomqvist några aktuella frågor.

Först beskrevs detta relativt nya Sjöhistoriskt forum som på ett bredare sätt uppmärksammar det sjöhistoriska sakområ-

det. Sedan beskrevs de fartyg som museet senast k-märkt, Karolina nämnde några ord om fartygsstödet och Fredrik informerade kort om k-märkningen av fritidsbåtar. De informerade vidare om kommande Stockholm Steam (25 augusti på Riddarholmen) som blir en familjefest runt ångbåtarna i Stockholm med omnejd.

Marinmuseum i Karskrona

Från Marinmuseum i Karlskrona presenterade Johan Löfgren museets tre stillaliggande museifartyg. Det är segelfartyget Jarramas, minsveparen Bremön och robotbåten Västervik. Fartygen har olika ålder och därmed olika underhållsbehov. Johan beskrev både verksamhetens karaktär när fartygen sommartid hålls öppna för besökare samt de varvsbesök och specifika underhållsåtgärder som behövs. Bland annat nämndes behovet av varvskapacitet där fartyg av dessa olika storlek kan åtgärdas. T ex är Bremön för lång för närliggande varv och kanhända måste torrsättning då ske i södra Skåne.

Stiftelsen Maritimt kulturarv

Den relativt nybildade stiftelsen Maritimt kulturarv fick genom sin ordförande Jan Larsén möjlighet att berätta både om stiftelsens tillblivelse, syfte och första verksamhetsår. Även en del framtidsplaner nämndes med t ex satsningar på en handbok för traditionella fartygsrenoveringar. Han betonade stiftelsens syfte att bevara det maritima kulturarvet med fokus på kulturhistoriskt intressanta fartyg som är i drift. Bland de aktiviteter man initierat är en studie av kanalbåten Juno för att

hitta sätt att stödja underhåll utan att de kulturhistoriska värdena går förlorade. Syftet med stiftelsen är även att ge stöd inom juridiska och försäkringsfrågor. Han berättade att man även under föregående år givit ekonomiskt stöd till tre historiska fartyg. Jan Larsén tog även upp problematiken kring exempelvis rederiarkiv.

Kalmar hamn och stadens framväxt kopplad till sjöfartens utveckling - Claes Wollentz och Kalmar läns museum och sjöfartshistorien - Örjan Molander
Både Claes Wollentz och Örjan Molander berättade om olika aspekter på sjöfartens betydelse för stad och omland. Claes som är ordförande i den stiftelse som driver Sjöfartsmuseet i Kalmar, berättade om kopplingen mellan hamnfunktionen och staden Kalmars utveckling. Fartygens funktion, utformning och storlek ställde olika krav på hamnens karaktär. Befästningen som skyddade sjöfart och handel visade samtidigt centralmaktens maktambitioner.

Örjan beskrev sjöfartshistorien utifrån länsmuseumets perspektiv. Både föredrags-hållarna berättade bland annat om det faktum att Kalmar under det tidiga 1600-talet flyttades från det ursprungliga medeltida läget innanför hamnen som då låg vid Slottsfjärden – till den befästa Kvarnholmen där dagens äldsta stadsbebyggelse finns.

Claes beskrev både hans tidens fartyg, 1600-talets större och mer djupgående skepp samt de utfyllningar som sedermera gjorts där den nuvarande hamnen fortfarande byggs ut på utfylld mark. Örjan beskrev även sjöfarten i en del andra orter längs Smålandskusten – som t ex Västervik.

Figeholm – ett exempel på en köping, Anders Berg, Sjöfararkusten

Sjöfararkusten är en museisamverkan längs Smålandskusten och Öland där en lång rad hembygdsföreningar, sjöfartsmuseer m fl ingår. Anders Berg är ordförande för Sjöfararkusten har nyligen gett ut en bok om Figeholm som behandlar denna så kallade lydsköpings historia. Det faktum att många småorter i landet hade just denna status gjorde att presentationen blir mer generell och allmängiltig. Kampen mellan borgare från Västervik och Kalmar som ägde tomterna i köpingen karaktäriserade dess 1700-talshistoria.

Oskarshamns varv

Projektledaren Jonas Petersson berättade om Oskarshamnsvarvets nuläge, främst med fokus på det faktum att varvsverksamheten lagts ned tidigare i år. Han beskrev varvets historia i korta drag med de olika ägarna och inriktningarna. På senare år har varvet ägts av holländska familjeföretaget Damen – men för något år sedan såldes verksamheten. Ett scenario var att viss reparationsverksamhet skulle fortsätta eftersom man hade viss koppling till Stockholms reparationsvarv – men i stället valde den nya huvudägaren att satsa på tillverkning av rostfria konstruktioner utan koppling till sjöfarten. Därmed har den karaktäristiska flytdockan – som en gång i tiden byggdes för Kalmar varv för några dagar sedan gått till upphuggning. Under sina flera anställningsperioder har Jonas arbetat i ledande funktioner vilket gett honom god insyn i verksamheten. ▶

Kulturmiljöanalys Göteborgs hamn, Ida Dickson

Industriantikvarien Ida Dickson har haft Göteborgs stadsmuseums uppdrag att inventera och värdera hamn- och varvsmiljöer i Göteborg. Bland annat beskrev hon sitt arbetssätt där tydliga strukturer beskrivs och värderas för att byggnader och konstruktioner ska kunna berätta en delvis försvunnen historia. Som exempel tog hon några karaktäristiska brokonstruktioner som ritats och byggts för det kanalsystem som hela tiden var öppningsbart för sjöfartens skull. Hon beskrev även Gotenius varv som med sin fortgående verksamhet fortfarande driver reparationsvarv i staden. Ida hänvisade till Göteborgs stadsmuseum för tillgänglighet till hennes rapporter. De bör man göra om man på ett mera detaljerat sätt ska förstå och ta del av hennes arbetssätt för att avgöra vad som skall sparas eller inte när inkomna föremål skall sorteras.

Träbåtsentusiasterna och klinkbyggnadstraditionen - Westerviks Träbåtsförening

Anders Hellström från Westerviks Träbåtsförening berättade om hur en liten krets båtbyggarentusiaster utvecklats till en förening med lokala traditionella träbåtar i fokus. Anders framhöll att även om föreningens medlemmar kan anses vara en sorts amatörer så har man ändå en målbild där man vill lära sig det traditionella hantverket med klinkbyggda allmogebåtar som Tjustekor eller Blekingekor. Föreningen är ganska nystartad, bygger på ideellt engagemang. Man träffas tisdagar och lördagar för att bygga och renovera träbåtar. Anders Hellström avslutade med att särskilt berätta om den nya status som klinkbyggnadstraditionen fått i och med

att den tagits upp på Unescos lista över bevarandevärda immateriella kulturarv. Sök på <https://trabatsforeningenvik.se/> så får ni hela historien. Dagen avslutades med middag i museets restaurang. Deltagarna kunde glädjas åt att Sjöhistoriska museet kunde bjuda på denna genom generöst bidrag från Sjöhistoriskas vänner.

Lördagen den 4 maj

Under dag 2 var det studiebesök i museer och k-märkta fartyg. Hos läns museet visades magasinerna som fortfarande finns i samma hus som museets utställningar. Örjan Molander och Maria Höijer berättade att man just nu är i färd med att byta magasinlokaler för samlingarna till en byggnad i närheten. Detta innebär att samlingen både inventeras och går igenom på flera sätt. Bland annat gör man förebyggande åtgärder genom frysning. Läns museet har en av Musei-Sveriges största fryssar för att slippa insektsangrepp. Magasinlokalerna ska omvandlas till utställningslokaler hos museet. Bland annat visade Örjan och Maria en utrustning som hade med lanternornas vinklar ombord på ett fartyg att göra.

På Sjöfartsmuseet var det Claes Wollentz och Manne Dunge som tog emot. Museet har genom åren emellanåt haft ett mycket nära samarbete med läns museet. Sedan 1930-talet huserar man i sin egen fastighet där det finns utställningslokaler, arkiv och magasin samt arbetslokaler för de som på ideell basis tar hand om och visar museet. Claes berättade att man bland annat har Kalmar Varvs 1900-talsarkiv med ritningar, foton och handlingar kopplade till de olika nybyggnadsprojekten. Mycket av samlingarna har digitaliserats. Bland de mer spektakulära föremålen finns en jättemodell av fartyget Kungsholm. Claes

berättade att museets existens i hög grad bygger på den donation som man fick 1942 av Martina Lundgren änka efter skeppsredaren Wilhelm R Lundgren (som var född i Söderåkra strax utanför Kalmar).

Under lördagen fanns det också möjlighet att besöka två k-märkta fartyg. Dels Olof Trätälja, ett fraktfartyg som byggdes 1879 och som fortfarande är sjödugligt och gör en del resor. Här fanns några av delägarna ombord och kunde berätta både om fartygets öden under den tidigare ägaren Larry Hansson med familj som levde på fraktfart med detta fartyg fram tills för drygt 10 år sedan. Dels fanns ångbåten Nalle vid kajen. Denna hamnbogserare ligger till vardags vid Sjöfartsföreningens maskinmuseum i hamnen i Oskarshamn. Nalle är byggd 1923 och ägs och drivs idag ideellt. Tack vare bland annat en lokal donator upprätthålls detta fartygs tekniska skick – samtidigt som det ideella engagemanget gör att fartyget bemannas enligt myndighetskraven.

En utvärdering delades ut inledningsvis. Den visar att arrangemangets bredd uppskattas. Några förslag på presentationer inför nästkommande Sjöhistoriskt forum lämnades in. Sannolikt kommer ett tema nästa år att vara insjöfart – och kanhända hamnar arrangemanget någonstans längs Strömsholms kanals sträckning.

Sjöhistoriskt forum avslutades ombord på Nalle – där föreningen stod för den avslutande lunchförtäringen.

Vid anteckningsblocket
Fredrik Blomqvist,
Sjöhistoriska museet/SMTM

Prylmarknad Säljes

Ångbåten Greta i Torsång

byggd hos Lidwalls Leksand som varpbåt 1958. Ombyggd som ångslup 1994, försedd med en vattenrörspanna och en encylindrig maskin konstruerad av Harald Göken Andersson i Borlänge. Utrustad med toalett med handfat, litet pentry med 2 lågig gasolspis samt köksbänk med sjövattnet.

L 9.0m B 2,40 djup 1.0 m Vikt 4,8 ton
Vattenrörspanna(Haraldpanna) eldyta 9m2
Maskin 1 cyl slaglängd 180 dia 105.
Trailer ingår. Pris 95.000:-

Björn Lisskar, Torsång
Tel: 070 397 78 24
E-post: lisskar@telia.com

Remdrift säljes

Remdrift som suttit i s/s Holm som hade stor propeller och svag ångmaskin.
Pris ca 2.500:-
Rolf Wiklund
E-post: roffewi@icloud.com

Prylmarknad Säljes

Ångslupen Svanen, byggd av Roy Sahlin 1996-1999. Längd 9,6 m vikt 5,5 ton. Skrov i 6 mm nitat stål från ca 1911. Pannan är bes. fabriksbyggd i Sävsjö. Maskin är en unik 5 cyl. compoundmaskin på ca 11 ihk. Byggd med 4 Breding cylindrar och en äldre encylindrig donkeymaskin. Slutet ångsystem med kölkondensator och vacuumpump, kan köras i saltvatten. Maskin med aut. smörjning o backslag manövreras lätt av en person. Sittplatser för 12 pers. i salongen och några till ute under tak. Två sovplatser i salongen. Alltid varit förvarad inomhus under vintrarna och är i gott skick. Finns vid Dalslands kanal.

Karl Anders Andersson 070-7898410
E-post: karlanders@karangua.se

Quiding-skrov + gjutform

Nu säljer jag ett skrov "Qviding" och gjutform för detta skrov. Formen och skrovet finns i Sjötorp. För en snabb försäljning erbjuder jag båda tillsammans för 35.000 skr
Var snäll och skriva e-mail till Jens Thieme: jens.thieme@jt-erodierteknik.de eller j.thieme.63@gmail.com

Ånganläggning

Ånganläggning som suttit i ångslupen Madam Flood, ursprungligen Sandslån V. Det är en compoundmaskin typ HF (Hilding Flenmark), stående tubångpanna och övriga detaljer. Ådalens Industri-museum.

Anders Bergkvist,
Tel: 070 323 77 03
E-post: andersbergkvist179@gmail.com

Se bilder på hemsida Köp & sälj!

Ångmaskiner

Tvillingmaskin 2x70x100 mm, med Joys slidstyrning ca 4-5 hk 120 000:- Visats på båtmässan Sth. Passar till 8-9 m ångslup.

Encylinrig modifierad Tovik med rundslid och omkastarspak, Stephensons slidstyrning, diam 99 mm slag 90 mm ca 2-3 hk. För kilremsdrift eller kedja. Visats på båtmässan. 22.000:-. Passar till 5-6 m ångslup

Encylindrig renoveringsobjekt, vevaxel behövs ny, ca 50x80 mm, ca 2 hk. Stephensons slidstyrning, 12.000:-. Passar som visningsobjekt eller 5 m ångslup. Se bilder på hemsida Köp & sälj!

Sven Jönsson
070-747 33 59, sven.jon88@telia.com

Aktiviteter

September

- 14-15 **SÅF:s Höstmöte i Göteborg.**
14-15 Båtmagasinet Rindö öppet kl 10-16
21-22 Vedettbåten Sprängaren, ev. Örlogsdaga
23 KM Sth Kl 18 Rickard Engberg om segling med träsegelskepp Maritim- Blå Pripps
24 Sjöhistoriska, Lars G Soldéus föredrag om en Skärgårdsskuta. Anmäl deltagande-
26 Med m/s Rödlöga till Ornö och Fjärdång. Avg Strandvägen kl 11.50. Anmälan till Fören Stift Skärgården, 08-662 89 02.
28 Eskilstuna museet, körning av ångmaskiner från kl 21 vid Kultur natt
28 För Sjöhistoriskas Vänner, åk med Sankt Erik på en tur kl 11-ca 15.30. Mat ingår i priset 1500:-. Anmälan: ekonomi@sankterik1915.se
29 Åk en tur med isbrytaren Sankt Erik ca 4 timmar. Servering av lunch. Swisha 1500kr till 1235624358 eller sätt in samma summa på pg 234213-7. Sankt Eriks Vänner

Oktober

- 2 Klubb Maritim styrelsemöte kl 14
5 Isbrytarkonvoj med Sankt Erik och övriga isbrytare rundtur kring Oxdjupet Vaxholm. Avgång kl 10, samling kl 9 vid Stadsgårdskajen. Resa ca 4 timmar. Boka hos Sankt Eriks vänner för 1700:- inkl mat o fika. Ange personuppgifter.
9-12 Sjöhistoriskas Vänner resa till Paris bl a Musée National de la Maritime
11 Båtmagasinet Rindö öppet kl 10-16
13 Båtmagasinet Rindö öppet kl 10-16
21 KM Sth kl 18 med Bengt Olof Näslund om Ådalens bogserbåtar och timmerbogsering.
28 Skärgårdens trafikantförening kl. 18.30 Trafikråd, Hartwickska Huset

SE MER PÅ HEMSIDAN, SVENS LISTA!

SÅF-bladet

Redaktion: Per Lindén 070-262 04 87
E-post: peolinden@gmail.com

Grafisk form:
Bertil Persson 0703-06 17 02
E-post: bertil.persson4@gmail.com

Se oss på facebook

**Manusstopp 17 november
för material till nr 4/2024**

som utkommer ca 13 december.

Omslag: Polstjärnan i Karlstad.
Foto: Ångbåtssällskapet Polstjärnan.

Baksida:
Polstjärnan lämnar Karlstad.
Foto: Nils Lidén.

Tryck: Norra Skåne Offset, Klippan

Känner du någon ångintresserad som inte är medlem? Passa på att ge bort ett medlemskap! Vill du inte kosta på detta kan du anmäla kontaktuppgifter för vederbörande så skickar vi anmälningsinformation och någon tidning.

B

SVERIGE

PORTO BETALT

Returadress:
Sveriges Ångbåts Förening
c/o Jönsson
Gröndalskullen 8
184 63 ÅKERSBERGA

